

TAAL

Top!

Let 'ns op hoe vaak dit (s)topwoordje opduikt

Lucas Gasthuis

Het was TOP! Een geslaagde Houdejaarsavond is tegenwoordig niet gewoon 'gezellig' of 'ontspannen' geweest, nee zeg, Oud & Nieuw was 'gewoon top'. Het gezelschap was top, dus dat garandeerde een topavond. Ook de wintersport was trouwens top. De sneeuw: écht top.

Misschien was het ú nog niet zo opgevallen, maar het gebruik (zo u wilt: misbruik) van 'top', meestal als bijwoord maar soms zelfs als onvervoegbaar bijvoeglijk naamwoord, is in 2009 tot ongekende hoogten gestegen.

'De wedstrijd was top, jongens.' 'Een topdoelpunt van Maarten.' Nu is voor het gebruik van 'top' in de context van de wintersport nog wel iets te zeggen. Skiën doe je immers op een zekere hoogte, zovend vanaf besneeuwde berghellingen. Maar een diner? Mag dat nog 'heerlijk' of 'geanimeerd' zijn? Nee joh, top!

De etymologie van top is onduidelijk. Er wordt wel gewezen naar het Hoog-Duitse *Zopf*, dat hoofdvlucht betekende. Toppen werden hier aanvankelijk alleen geassocieerd met bomen en bergen. En met vingers en neuzen. Pakweg in de jaren zeventig kwam 'top' in zwang als voorvoegsel om te laten zien dat iemand een bepaalde positie innam in bedrijfsleven of overheid: we kregen topmanagers en topambtenaren. Het was ook de tijd waarin top-honderds en topveertigs opgeld deden en de eredivisie (die nooit een nieuwerwetse topklasse werd) een klasement van topscorers kreeg. *Toppop* was een van de best bekeken tv-programma's. Wereldleiders begonnen elkaar op een top te ontmoeten.

Maar 'top' is aan ernstige devaluatie onderhevig. Tegenwoordig gaan we naar een concert van de 'Toppers'.

Hoe het was? Gewoon toppie!
lucas.gasthuis@elsevier.nl

SPIRITUEEL

Superieur doordrammen

Socrates kon zijn gesprekspartners flink irriteren. Zijn manier van vragen werd een methode die nog steeds veel losmaakt, blijkt op cursus

Conferentieoord en hotel de Internationale School voor Wijsbegeerte in Leusden ligt in een prachtig wandelgebied, heeft een eigen chefkok en is onlangs gerestyled. Maar daar komen de deelnemers aan de workshop *Socratische gesprekken* niet voor. Ze willen beter leren denken en zitten op een bar koude vrijdagavond om stipt acht uur 's avonds verwachtingsvol klaar om hun geest van het nodige kreupelhout te ontdoen.

Er zijn grotere verleidingen denkbaar na een afmattende werkweek, maar dat zien de zestien cursisten – onder wie ondernemers, promovendi, docenten en een terrorismebestrijder – toch anders. Ze leveren graag wat vrije tijd in voor meer inzicht. De daaropvolgende uren zullen ze onder filosofische begeleiding diep spitten in één onderwerp. Doel: verborgen vooroordelen leren herkennen, beter leren luisteren, preciezer leren definiëren. Het socratisch gesprek is geen lucht-fietserij, eerder praktische filosofie, bijzonder geschikt voor vergadertijgers die niet graag van ingenomen standpunten afwijken.

De methode vindt haar inspiratie bij Socrates (469-399 voor Christus). Deze wijsgeer schreef geen enkel filosofisch werk, maar was desondanks een beroemdheid. Vooral dankzij de dialogen van leerling Plato. Daarin kon hij prachtig superieur doordrammen, terwijl zijn gehoor het spoor langzaam bijster raakte. Dat leverde soms irritante woordspelletjes op, maar ook klassieke teksten over moed, vriendschap en rechtvaardigheid.

Het socratische gesprek werd pas een officiële methode dankzij Leonard Nelson (1882-1927). Veel van de kennis die mensen zoeken, zit al in hun ervaring, vond deze Duitse filosoof en wetenskapkundige, die een academie oprichtte waar mondige burgers en politici werden getraind. Deze aanwezige kennis is 'duistere kennis' die schreeuwt om bevrijding. Er is een irritante vragensteller als Socrates nodig om dat voor elkaar te krijgen.

In Plato's dialogen duiken jonge mannen weg als ze Socrates zien aankomen. Hij had de nare gewoonte gesprekspartners niet meer los te laten als hij eenmaal beet had. In Leusden speelt gespreksleider en filosoof Hans Bolten (52) ook de horzel, maar dan een mildere variant. Bolten is

verbonden aan Nyenrodes European Institute for Business Ethics en wordt regelmatig door bedrijven gevraagd voor socratische gesprekstrainingen. De meerwaarde: dat mensen in een organisatie beter naar elkaar leren luisteren.

De filosoof bestookt de cursisten met 'waarom zeg je dat?', 'hoezo?' en 'o ja?'. De vraag is wat je écht zeker kunt weten, de deelnemers wordt verzocht met anekdotes te komen. Voor het raam wordt een boom omgezaagd. 'Ik weet zeker dat er een boom om is gegaan' lijkt een waarheid als een koe en ook op de bewering dat iemand de week ervoor boos was op haar man

lijkt weinig af te dingen. Maar als de socratische methode iets duidelijk maakt, is het dat achter elk oordeel een ander oordeel zit. Dat zichtbaar maken valt niet mee, het duurt niet lang voordat iedereen zich minimaal één keer heeft vastgepraat. 'Bij mijn trainingen zijn er mensen die plezier hebben in het spel, maar ik heb ook menige nekspier van kwaadheid zien opzwellen,' zegt Bolten.

De dag erop hoeft niet lang te worden gewacht voordat het nekspiermoment is aangebroken: net als de contouren van het probleem zich een beetje beginnen af te tekenen, sputtert een deelnemster: 'Een uur geleden waren we ook al op dit punt, we zitten in cirkels te redeneren. Zo komen we toch niet

verder?' Bolten laat haar niet makkelijk wegkomen: 'Ja maar wat is die cirkel dan? Definieer wat je net zei eens preciezer?' De vrouw blijft bozig, terwijl het bij deze methode niet gaat om opschieten of gelijk krijgen, maar gewoon om de geest lenig te maken en te begrijpen hoe je denkt.

Dat een en ander irritatie oproept, is niets nieuws: in Plato's dialoog *De Staat* stormt Thrasymachus woedend op Socrates af en brult hem toe: 'Wat is dit nu voor een geleuter Socrates?' Vragen stellen is makkelijk, waar blijven de antwoorden? De studenten in *Theaetetus* raken al even geïrriteerd: Socrates wil hen verlossen van onzinnige denkbeelden, maar werkt met zijn muggenzifterij enorm op de zenuwen. Een beetje ontreddering hoort erbij, vindt Bolten: een socratisch gesprek begint altijd stellig, maar die stelligheid brokkelt gaandeweg af. 'Juist op de momenten dat mensen een beetje de weg kwijtraken, gebeurt er iets.'

Irene Start

Socrates riep boosheid op